

ЛУК'ЯНЕНКО Л. І.

к. е. н., доцент

Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана

moia.kney@ukr.net

КАБАЙ В. О.

аспірант

Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана

vika-kabai@mail.ru

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОЦЕСІВ САНАЦІЇ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ В УКРАЇНІ

У статті розглянуто досвід нормативно-правового регулювання процесів санації транснаціональних корпорацій, що існують в Україні. Структуровано законодавчу базу за рівнем впливу на провадження процедури санації; окреслено комплекс заходів для виведення корпорації з кризи, відновлення платоспроможності, ліквідності та рентабельності. Висвітлено практичний досвід застосування механізму санації на прикладі ВАТ «ЛИНОС» і запропоновано рекомендації щодо удосконалення процедури провадження санації в Україні.

Ключові слова: досудова і судова санація, транснаціональна корпорація, криза, банкрутство, платоспроможність.

ЛУКЪЯНЕНКО Л. И.

к. э. н., доцент

Киевский национальный экономический университет им. Вадима Гетьмана

moia.kney@ukr.net

КАБАЙ В. О.

аспірант

Киевский национальный экономический университет им. Вадима Гетьмана

vika-kabai@mail.ru

НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ПРОЦЕССОВ САНАЦИИ ТРАНСНАЦИОНАЛЬНЫХ КОРПОРАЦИЙ В УКРАИНЕ

В статье рассмотрен опыт нормативно-правового регулирования процессов санации транснациональных корпораций, существующий в Украине. Структурирована законодательная база по уровню влияния на проведение процедуры санации; изложен комплекс мероприятий для вывода корпорации из кризиса, восстановления платежеспособности, ликвидности и рентабельности. Освещен практический опыт по применению механизма санации на примере ОАО «ЛИНОС» и предложены рекомендации по усовершенствованию процедуры проведения санации в Украине.

Ключевые слова: досудебная и судебная санация, транснациональная корпорация, кризис, банкротство, платежеспособность.

LUKYANENKO L. I.

candidate of economical sciences, associate professor

Kyiv Vadym Hetman National Economic University

moia.kney@ukr.net

KABAI V. O.

postgraduate student

Kyiv Vadym Hetman National Economic University

vika-kabai@mail.ru

NORMATIVE LEGAL REGULATION OF THE READJUSTMENT PROCESSES OF TRANSNATIONAL CORPORATIONS IN UKRAINE

The article describes the experience of normative legal regulation processes of readjustment transnational corporations, which exist in Ukraine. Structured the legal framework by the level of influence on

the implementation of rehabilitation procedure; outlined a set of measures for an output of the corporation from the crisis, restore their solvency, liquidity and profitability. We displayed practical experience with the application mechanism of readjustment to the example of «LINOS» and offer recommendations on improvement procedures for conducting readjustment in Ukraine.

Keywords: pre-judicial and judicial readjustment, transnational corporation, crisis, bankruptcy, solvency.

Постановка проблеми. Розвиток зовнішньоекономічних відносин протягом останніх десяти років набрав значних обертів, і вже майже не існує перешкод для розвитку діяльності підприємств за межами їх реєстрації. Щороку співпраця України з іншими країнами світу посилюється і знаходить нові прояви. Це підтверджується її членством в таких світових організаціях, як Європейський банк реконструкції та розвитку, Міжнародний валютний фонд, Світовий банк, Рада Європи, Світова організація торгівлі. Вступ до цих організацій поклав початок до глобального реформування національного законодавства, а така бажана інтеграція в Європейський союз вимагає якісно нового нормативно-правового законодавства, яке будуватиметься на чітких і зрозумілих правилах господарювання. Процеси глобалізації підсилюють роль транснаціональних компаній у міжнародній торгівлі, що не може не зачіпати інтереси нашої держави. Отже, регулювання їхньої діяльності є важливим аспектом. Наслідки світової фінансово-економічної кризи, висока фондоозброєність при низькій фондовіддачі, криза взаємозаборгованостей, напружений соціально-політичний стан – всі ці обставини зберігають тенденцію до зростання числа фінансово-неплатоспроможних підприємств України і демонструють їх в невигідному світлі. За таких умов транснаціональні корпорації прагнуть до стабілізації фінансово-економічного стану та підтримки їх платоспроможності. Виявлення негативних тенденції в їх розвитку з метою своєчасної санації та запобіганню банкрутству є ключовим питанням у функціонуванні відділу контролінгу. Завдяки порушенню провадження справи про банкрутство підприємства та застосування механізму санації вони отримують можливість захистити свої фінансові інтереси.

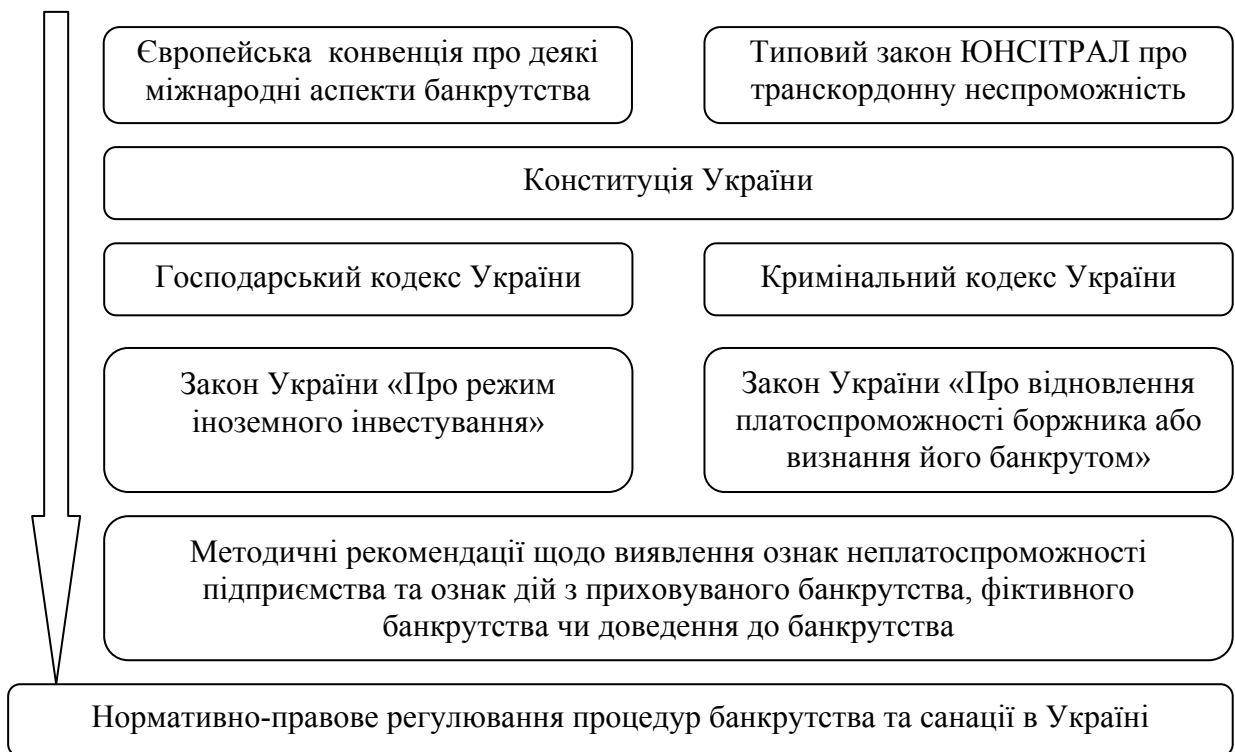
Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням вивчення особливостей державного регулювання процесами банкрутства та санації присвячено багато наукових доробків вітчизняних і зарубіжних вчених. Наприклад, К.В. Багацька, О.М. Бірюков, О.М. Галенко, С.В. Гардин, І.В. Гушин, В.П. Грек, В.П. Лещук, Л.В. Панчук, О.М. Полінкевич, Терещенко О.О. присвятили багато праць з питань впливу санаційних процесів на економіку країни в цілому і транснаціональні корпорації. В.В. Джуль, Б.П. Поляков, В.В. Радзивілюк, М.І. Тітов, Г.С. Фединяк вивчали особливості нормативно-правового регулювання банкрутства та санації в Україні. Коло заходів щодо відновлення платоспроможності та реорганізації окреслюють В.В. Вітрянський, Дж. Кайзер, Н.В. Сапа [1–3]. Публікації містять ряд методичних аспектів формування механізму санації транснаціональних корпорацій, але цього недостатньо для висвітлення усіх аспектів їх господарювання, включаючи припинення діяльності таких осіб через втрату платоспроможності.

Постановка завдання. Метою даної статті є розгляд нормативно-правового регулювання процесів санації транснаціональних корпорацій в Україні та надання рекомендацій щодо удосконалення процедури провадження санації в Україні.

Виклад основного матеріалу. Банкрутство це звичне явище для економік розвинених країн світу, що ґрунтується на чітких і прозорих правилах поведінки учасників економічних відносин, які прагнуть вирішити свої фінансові проблеми. Основоположним тут є правило вільного ринку, згідно з яким у конкурентному середовищі виживають лише ефективні підприємства, товари яких мають попит у споживачів [4, с. 459]. Механізм банкрутства допомагає «очистити» економіку від неефективних суб'єктів господарювання: ті, що мають тимчасові труднощі реорганізують свою діяльність, а ті, що не в змозі відновити платоспроможність, банкрутують і ліквідуються [5, с. 152]. Після цього майно тим чи іншим чином переходить у власність до більш ефективного суб'єкта господарювання, що використовує його більш раціонально і здатний досягти платоспроможності, ліквідності, прибутковості та рентабельності.

В Україні спеціальних нормативно-правових актів, що регулюють діяльність

транснаціональних корпорацій немає. Однак, можна виокремити та структурувати законодавчу базу за рівнем впливу на провадження процедур банкрутства та санації (рис. 1).

Рис. 1. Структура законодавчо-нормативної бази за рівнем впливу на процедури банкрутства та санації в Україні (розроблено автором)

На найвищому рівні знаходяться міжнародні закони та конвенції. Європейська конвенція про деякі міжнародні аспекти банкрутства Україною ще не підписана, але вона буде застосовуватися у випадку, якщо процедура розпочата у країні-учасниці конвенції і регулюватиме: здійснення повноважень конкурсного керуючого щодо розпорядження майном боржника на території інших держав-учасників; відкриття повторного банкрутства в інших країнах-учасницях; передачу інформації кредиторам, що знаходяться на території інших країн-учасниць і порядок подання ними претензій до боржника [6]. Типовий закон ЮНСІТРАЛ про транскордонну неспроможність пропонується для введення у національне законодавство України про банкрутство, він містить уніфіковані правила здійснення провадження у справі про банкрутство, в якій присутній іноземний елемент [7]. Відповідно до статті 42 Конституції України, кожен має право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом. Господарський кодекс України визначає основні засади господарювання в Україні і регулює господарські відносини, що виникають у процесі організації та здійснення господарської діяльності між суб'єктами господарювання, а також між цими суб'єктами та іншими учасниками відносин у сфері господарювання. Він містить главу «Визнання суб'єкта підприємництва банкрутом». Кримінальний кодекс України визначає поняття «доведення до банкрутства». Законодавство, присвячене регулюванню відносин у сфері підприємництва (Закон України «Про режим іноземного інвестування»), будується на загальному правилі, згідно з яким іноземні особи мають рівний з вітчизняними суб'єктами права статус. Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» дає можливість підприємству боржнику при застосуванні заходів антикризового фінансового управління в процедурі провадження банкрутства не тільки уникнути банкрутства, а й вжити заходів щодо забезпечення прибуткової діяльності підприємства. Таку можливість надає застосування досудової процедури санації підприємства, яка залежно від конкретних умов за законом може здійснюватись або

керівником підприємства, або арбітражним керуючим, які повинні мати спеціальну підготовку з основ антикризового менеджменту, за різноманітними сценаріями. Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховуваного банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства розроблено з метою визначення однозначних підходів при оцінці фінансово-господарського стану підприємств на предмет наявності ознак приховуваного, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства; своєчасного виявлення формування незадовільної структури балансу для здійснення випереджувальних заходів щодо запобігання банкрутству; здійснення аналізу для виявлення резервів підвищення ефективності виробництва та відновлення платоспроможності підприємств шляхом їх санації.

Санація боржника до порушення справи про банкрутство – система заходів щодо відновлення платоспроможності боржника, які може здійснювати засновник (учасник, акціонер) боржника, власник майна (орган, уповноважений управляти майном) боржника, кредитор боржника, інші особи з метою запобігання банкрутству боржника шляхом вжиття організаційно-господарських, управлінських, інвестиційних, технічних, фінансово-економічних, правових заходів відповідно до законодавства до порушення провадження у справі про банкрутство.

Рішення про надання державної підтримки або санації приймається на підставі аналізу матеріалів, що характеризують економічний і фінансовий стан транснаціональної корпорації і пропозицій щодо її оздоровлення з урахуванням критеріїв за напрямками діяльності та приналежності до пріоритету, а також ряду фінансових і соціальних критеріїв. Для корпорацій-боржників недержавної форми власності, які звернулися за наданням державної підтримки, для її отримання є обов'язковою наявністю сторонніх інвесторів, зацікавлених у його санації. Таким чином, досудова санація в правовому аспекті означає доказ можливості економічної санації та регламентацію механізму отримання для цього допомоги. Проте, в зазначених літературних та нормативно-правових джерелах недостатньо вирішеною залишається проблема санації через невизначеність джерел її фінансування.

Розробка комплексу заходів на стадії досудової санації сприяє виведенню корпорації з кризи, не доводячи до проведення процедури банкрутства. Тому, щоб своєчасно виявити негативні тенденції у діяльності транснаціональної корпорації, попередити кризовий стан необхідно здійснити економічне та фінансове діагностування, що передбачає оцінку ефективності використання виробничих ресурсів транснаціональної корпорації та визначення ступеня забезпеченості його необхідними засобами для проведення грошових розрахунків та здійснення нормальної господарської діяльності. Як відомо, діагностика транснаціональної корпорації передбачає такі процедури: аналіз стану транснаціональної корпорації та прогнозування її окремих змін; виявлення чинників, що сприяють розвитку кризових ситуацій і оздоровлення транснаціональної корпорації; розробку заходів по підвищенню фінансової стабільності транснаціональної корпорації.

Згідно з Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» під санацією розуміється система заходів, що здійснюються під час провадження у справі про банкрутство з метою запобігання визнанню боржника банкрутом та його ліквідації, спрямована на оздоровлення фінансово-господарського становища боржника, а також задоволення в повному обсязі або частково вимог кредиторів шляхом реструктуризації підприємства, боргів і активів та/або зміни організаційно-правової та виробничої структури боржника. Досвід застосування санаційних процедур в Україні основному орієнтований на ліквідацію неплатоспроможних корпорацій-боржників і продаж їхньої власності. Кредитори можуть самостійно, об'єднавши зусилля вирішити проблеми транснаціональної корпорації [8]. Проаналізувавши літературні джерела, можемо зазначити, що в Україні практика застосування механізму санації незначна. Зважаючи на це, існує ряд перепон: недосконалість процедури банкрутства; неготовність до кризового стану керівників підприємств; відсутність застосування попереджувальних процедур банкрутства; незнання методів проведення діагностики банкрутства; непослідовне фінансове управління; складність

механізму застосування процедури санації. З метою усунення цих перешкод керівники підприємств повинні користуватися послугами спеціалізованих консультаційних підприємств з антикризового фінансового управління та підвищувати кваліфікацію керівного складу з питань управління фінансами в умовах кризи.

Яскравим прикладом здійснення процедури фінансового оздоровлення в українській економіці є санація Лисичанського нафтопереробного заводу. За результатами аналізу фінансового стану, було виявлено, що він перебуває у важкому фінансовому стані і терміново необхідно вжити заходів з метою запобігання банкрутству. Оскільки, згідно з Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» підприємство не могло далі функціонувати, найефективнішим заходом антикризового фінансового управління виявилось застосування процедури санації.

Керуючим санацією був розроблений план оздоровлення, що враховував специфіку діяльності, і був узгоджений з комітетом кредиторів ВАТ «ЛИНОС», який, в свою чергу, вніс на затвердження господарського суду Луганської області клопотання про затвердження плану санації ЛІНОСу. Суд, вивчивши обставини підготовки плану санації і його зміст, затвердив цей план. Метою проведення санації стало погашення заборгованості перед державою за кредитом німецького банку «Вест ЛБ», і подальше відновлення платоспроможності підприємства-боржника, поліпшення структури його оборотного капіталу, формування власних фінансових ресурсів, збільшення обсягів прибутків.

План санації передбачав схему збереження унікального цілісного, виробничого майнового комплексу зі створенням нового підприємства, протягом мінімум півтора року. Акціонерами були: «ГНК Україна», що за останні два роки відродила підприємство і погодилась виступити інвестором; боржник та інші фінансові структури. Така структура власників підприємства забезпечить фінансування інвестиційних програм ремонту, модернізації та екологічної безпеки виробничого комплексу. В підсумку реструктуризації держава отримає новий цілісний майновий комплекс з ефективною економікою переробки нафти, що фактично виступає основою проведення санації [9].

Ефективне зовнішнє управління передбачає застосування аналітичних процедур (фінансовий та стратегічний аналіз), на основі яких можуть здійснювати перепрофілювання виробництва; закриття нерентабельних виробництв; ліквідацію дебіторської заборгованості; продаж частини майна боржника та ін. Перелік заходів з відновлення платоспроможності боржника не є вичерпним, що дає можливість виходячи із специфіки діяльності та фінансово-економічного стану боржника визначити заходи, спрямовані на підвищення господарсько-фінансової діяльності боржника.

Висновки. Досудова і судова санації, регламентовані законом в Україні, включають процедури вирішення проблеми відновлення платоспроможності транснаціональних корпорацій, їх рентабельності, ліквідності та прибутковості, нормалізацію товарно-грошових потоків у суспільстві, що мають такі риси: аналіз реальних фінансово-економічних та організаційних процесів у транснаціональній корпорації; визначення ймовірності банкрутства та прогнозування тенденцій розвитку кризових явищ; розробка комплексу організаційно-управлінських заходів щодо ліквідації розвитку кризи, відновлення платоспроможності та уникнення банкрутства у майбутньому; розробка планів і програм фінансового оздоровлення; механізм залучення інвестицій; визначення ефективності реалізації санаційних заходів корпорації.

З наведеного вище можна зробити наступні висновки:

1. Нормативно-правове регулювання процесів санації транснаціональних корпорацій в Україні загалом представлене Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», оскільки не має спеціалізованого нормативно-правового акту.

2. Для вчасного виявлення негативних тенденцій у діяльності транснаціональної корпорації необхідно здійснювати комплекс заходів (фінансово-економічне діагностування, антикризова діяльність).

3. В Україні, через складність механізму застосування, процедура санації залишається не популярною.

4. Арбітражні керуючі не завжди добросовісно виконують необхідні аналітичні процедури, які відіграють ключову роль у визначенні підходів та методів для виходу з кризової ситуації суб'єкта господарювання, тому таким важливим є контроль за їхньою діяльністю та постійний моніторинг внутрішнього та зовнішнього середовища діяльності ТНК.

Список використаних джерел

1. Панчук Л.В. Модель реалізації стратегії впровадження санації в транснаціональних корпораціях / Л.В. Панчук // Формування ринкових відносин в Україні. – 2012. – № 5/1 (132). – С. 149–152.

2. Булгот Г.В. Зміст та поняття аналізу фінансового стану при банкрутстві та санації / Г.В. Булгот, О.М. Галенко // Формування ринкових відносин в Україні : зб. наук. праць. – К., 2007. – Вип. 7 (74). – С. 57–60.

3. Терещенко О.О. Фінансова санація та банкрутство підприємств : [навч. посібник] / Терещенко О.О. – К. : КНЕУ, 2008. – 412 с.

4. Bufford Samuel I. Bankruptcy Law in European Countries Emerging from Communism: The Special Legal and Economic Challenges. American Bankruptcy Law Journal. 1996. Vol. 70. P. 459–483.

5. Бірюков О.М. Місце законодавства про неспроможність у правовій системі країн з ринковою економікою / О.М. Бірюков // Вісник Академії правових наук України – 2000. – № 4 (23).

6. Європейська конвенція про деякі міжнародні аспекти банкрутства ETS № 136 від 05.06.1990 : міжнародний документ / Рада Європи [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_540

7. Resolution Adopted by the General Assembly. Official Documents of the United Nations Commission on International Trade Law: Fifty-second Session (30 January 1998). A/RES/52/158.

8. Панчук Л.В. Методичні аспекти формування механізму санації транснаціональних корпорацій / Л.В. Панчук // Формування ринкових відносин в Україні. – 2012. – № 6. – С. 213–217.

9. Бібліотека онлайн книг студента [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.imanbooks.com